

ENEKARNA

Gumman kom lunkande över fäladen. Hon bar på en hög med ris som spretade ut åt alla håll. Hon gick försiktigt, något lutande och med blicken i marken för att se så hon inte snubblade bland tuvorna som kunde vara förrädiska. Här fanns också djupa hålor där det stod vatten. Väl utkommen på en stig gick det bättre och så småningom var gumman hemma vid sitt torp. Gumman hette Karna, men traktens folk hade gett henne namnet Enekarna, på grund av att hon samlade ihop ene. Av detta gjorde hon kvastar, korgar m.m. och forslade de dryga 2 kilometrerna till Hörby för att sälja dem. Och de gick verkligen åt då de var välgjorda.

Hörby fälad med Lågedammarna. Här samlade Karna ene. På 1950-talet fanns här tre dammar, där den mittersta hade mest vatten. Vintertid körde man skridsko och under sommaren studerade man fågellivet. Det var skolungdomarnas paradiset.

Karna Jönsdotter föddes den 27 oktober 1826 i Sniberup nr 9, en liten by i Östraby socken. Föräldrarna hette Jöns Larsson och Ingar Andersdotter. De var ganska välbärgade, så efter några år köpte de granngården Sniberup nr 8.

Det föddes många barn, och när det nionde barnet kom till världen tyckte Karna att nu fick det vara nog. Som femtonårig flicka fick hon tjänst i Tattarp nr 2 i Östra Sallerups socken. Efter ett år blev det Bessinge nr 3.

1843 flyttar Karna till Köinge nr 3, en ganska stor by i Hörby socken. Här trivs hon så pass bra att hon fyra år senare föder en oäkta son som får förnamnet Ola och efternamnet Olsson. Karna bryter upp och flyttar med sin son till Slagtofta nr 3. Prästen i Hörby noterar att Karna är född den 27 juli 1826. Hon har helt plötsligt blivit tre månader äldre och detta datum följer henne livet ut.

Den 11 mars 1850 nedkommer Karna med oäkta dottern Johanna som får efternamnet Christoffersdotter. Så flyttar Karna ånyo, inte så långt, bara till granngården Slagtofta nr 5. Den 21 maj 1857 föds oäkta sonen Per med efternamnet Christoffersson.

Nu tänker man som så att nog borde det finnas en man med förnamnet Christoffer. Jodå, han finns, för 1849 inflyttar från Lyby till Slagtofta nr 3 ryktare Christoffer Wessel med hustru Catharina Andersdotter. Hustrun beskrivs som krympling i husförhörsboken, och den 10 november 1852 avlider hon. Samma dag som hon dör flyttar Christoffer från Slagtofta nr 3 till nr 6 där han får en lägenhet hos husman Per Arvidsson.

När så Karna för fjärde gången är gravid tar Christoffer och Karna sitt förnuft till fånga och gifter sig den 3 juli 1860 i Hörby kyrka. Trots att Christoffer är nästan 30 år äldre kommer de väl överens. Han är född den 19 oktober 1800 i Bollerup, och föräldrarna är möllaren Rasmus Wessel och hans hustru Ingar Olasdotter.

Före giftermålet har Christoffer uppvisat ett intyg för prästen att det inte finns någonting efter hans avlidna hustru att skifta och därmed ingen bouppteckning. Karna ärver dock efter sin fader Jöns Larsson.

Så föds dottern Anna den 26 januari 1861 och sonen Nils den 26 juli 1865. Men Karna får ytterligare ett barn att passa, en fosterson med namnet Alfred. Det är hennes dotter Johanna som fått en oäkta son. Han är född den 29 juli 1873 i Danmark. Johanna flyttar 1865 från hemmet på Slagtofta nr 5 till Carlsfälts gård där hon anställs som piga. Efter ett par år flyttar hon till Jörgensberg i Danmark.

Ett efter ett lämnar barnen hemmet. Ola flyttar 1865 till Hörby. Per flyttar 1877 till Stockholm. Anna gifter sig med stationskarl Per Jönsson och bosätter sig på Hörby nr 17. Sonen Nils flyttar 1882 till Hörby och tio år senare lyfter fostersonen Alfred med adress Lyby.

Den 30 april 1873 avlider Christoffer Wessel. Han blir 73 år och någon månad gammal. Nu måste Karna hitta något att livnära sig på. Hon börjar samla ene och gör en del nyttiga saker av dem som hon säljer i Hörby. Efter avslutad säljrunda beger hon sig ner till folkskolan på Västergatan. (I dag Ringsjövägen.) Hon sätter sig utanför skolan och väntar på att det skall bli rast och när den kommer skockas barnen runt henne och ber henne sjunga, för det kan hon. Men slug som hon är så vill hon ha betalt. Det får hon och hennes stämman hörs ända in till lärarinnan som kommer ut och föser in barnen och kör iväg Karna som ger sig iväg till Per

Mörcks affär för att inhandla Ljunglövs ettan. (Snus.) Sedan är det dags för hemfärd medan snuset rinner ur mungipan.

Karna utanför sitt torp.

Backstugan låg inne i en grusgrop. Väggarna var gjorda i råsten (lertegel). Huset bestod av två lägenheter som sammanbands med en gemensam öppen skorsten som var enda uppvärmningsmöjligheten. Huset revs 1912 och var troligen från slutet av 1700-talet.

Foto: Bygdefotograf J. M. Lindstedt, 1880-talet.

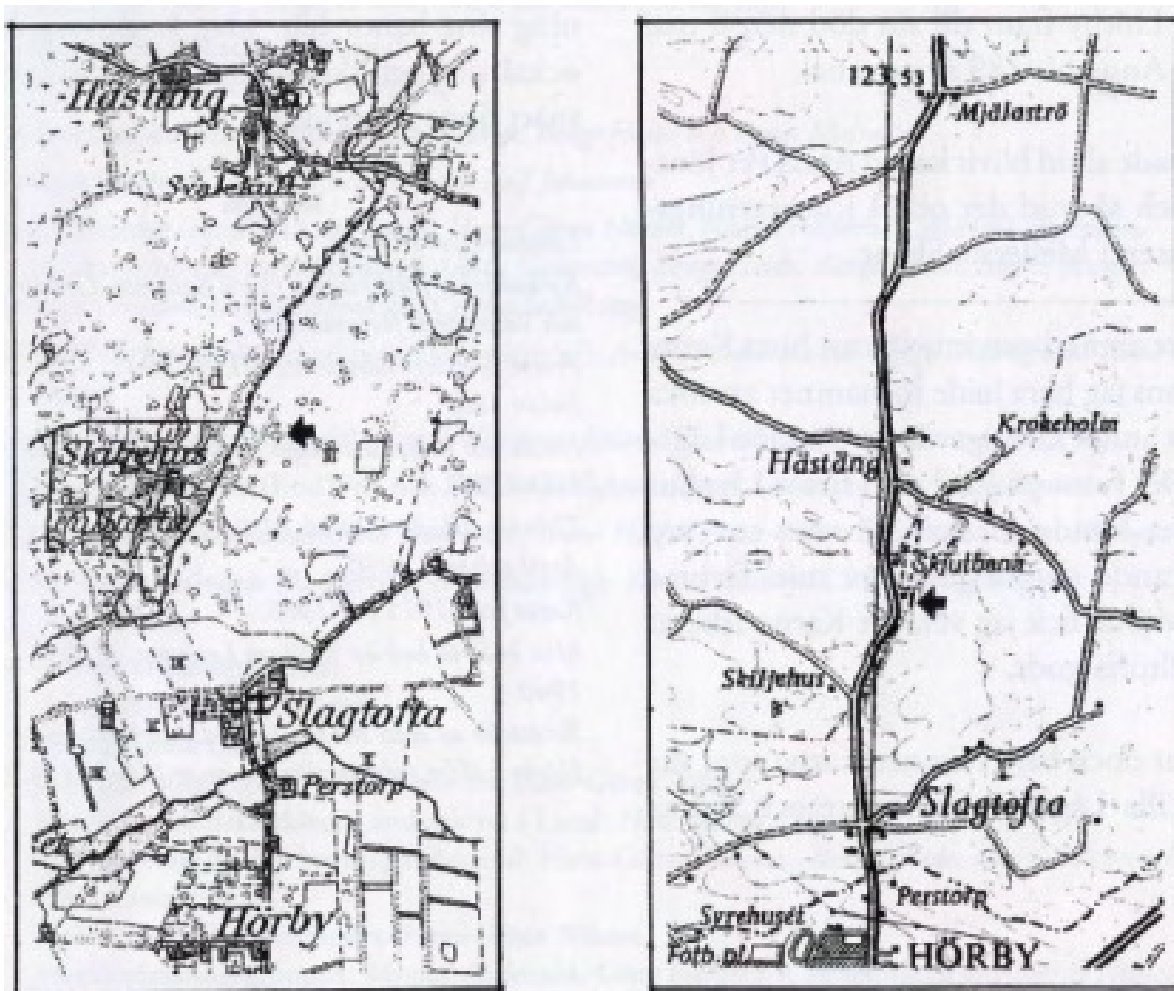
Rester efter stugan vid skjutbanan. Kan det vara efter huset där Karna bodde?

Samtliga färgfoton: Per-Gunnar Mörck, 2016.

I torpet på Slagtofta nr 5 bodde ytterligare en torpare vid namn Nils Andersson. Efter hans död den 13 maj 1900 flyttar ingen dit. Torpet förfaller alltmer och till sist är misären så svår att ingen vill gå dit, inte ens sonen Nils, som bor i närheten. Nils arbetar på Slagtofta nr 1 och han ber sin husbonde att göra något som kan förmå Karna att flytta. Det beslutas att hon kan få ett litet kyffe på gården Slagtofta nr 5 19/8192 mtl där åbo Jöns Holmberg och hans hustru Karolina bor. Efter några dagars övertalning beslutar sig Karna för flytten, men det dröjer inte länge förrän hon är puts väck. Hon har gått tillbaka till torpet där hon bott i över 50 år. Ånyo flyttar man Karna och ungefär samtidigt går ett gäng drängar till stugan och river den. Året är 1912.

När Karna några dagar senare får se vad som är kvar av hennes torp brister hon ut i gråt. Men till sist förstår hon att man bara vill henne väl. Hon lever ytterligare tre år, och den 19 juli 1915 slutar hon sina dagar i en ålder av 88 år och 7 månader.

I tidningen Mellersta Skåne finns onsdagen den 21 juli 1915 hennes dödsruna. Men ingenting nämns i kommande nummer om henne som brukligt var vid denna tid.

Den vänstra kartan är från 1915. Då var inte vägen byggd mellan Slagtofta och Hästäng som sedan gick vidare mot Södra Rörum.

Den högra kartan är från 1966. Mellan Slagtofta och Hästäng finns en skjutbana som anlades under 1930-1940-talet. Då var backstugan borta så när på en liten rest.

Pilarna på kartan visar var backstugan låg.

Nils Christoffersson, son till Christoffer och Karna, flyttar till Hörby nr 1 år 1882 för att tjäna som dräng hos Färgfabrikör Janne Torstensson. Han är så lovande att han skickas till Danmark för att utbilda sig och stannar där under hela år 1883. Den 29 maj 1887 avlider Janne Torstensson och färgfabriken på Västergatan 3 a (idag Ringsjövägen) avvecklas. Nils flyttar till Slagtofta nr 5 och den 14 september 1889 gifter han sig med Kjersti Persdotter, född den 5 januari 1851 i Hörby. De får tre barn varav två uppnår vuxen ålder.

Den 13 juni 1903 hittar Nils en ko vars ena ben är brutet. Han slaktar kon på platsen och bär hem köttet. Sedan säljer han köttet och får av åbon August Persson 2 kronor och 50 öre, av vagnmakaren Anders Jönsson i Stavröd 50 öre, av arbetaren Per Tufvesson 50 öre, av järnarbetaren Karl Otto Johannesson 1 krona och 75 öre, av verkstadsförmannen Jacobsson 1 krona och 50 öre, av drängen Sven Nilsson 50 öre, av byggmästaren Johannes Olsson 3 kronor och 50 öre och av arbetaren Per Isaksson 80 öre. Tillsammans 11 kronor och 55 öre. När köparna kommer hem med köttet påpekar deras hustrur att det är surt. Sålunda stämmer länsmannen C. A. Sjöberg Nils Christoffersson för bedrägligt förfarande vid handel med kött. Frosta Häradsrätts dom blev att Nils fick en månads fängelse för vart och ett av brotten. Det var åtta lurade personer och således blev det 8 månaders fängelse.

Nils överklagar till Hovrätten över Skåne och Blekinge som med motiveringen att åtta personer mot bättre vetande köpt hälsovådligt kött sänker straffet till 2 månaders fängelse som Nils vid det här laget redan avtjänat.

Vid ett annat tillfälle hade Nils gett Nils Andersson i Slagtofta en gåva som var kött från en självdöd häst. Enligt veterinären hade djuret lidit av varbildning på flera ställen på kroppen och köttet var till människoföda oanvändbart.

Även Nils var duktig att tillverka kvastar, korgar m.m., men så hade han också gått i lära hos sin mor. Sina alster sålde han i Hörby och i bygderna runt om.

Nils och Kjersti bodde kvar på torpet Slagtofta nr 5. Kersti blev sjuk och kunde inte klara sig själv och flyttades till fattigstugan, Hee nr 1 (Headal), den 12 december 1940. Här avled hon den 14 oktober 1941, 90 år gammal.

Bouppteckningen efter Kjersti talar sitt tydliga språk. Hon och Nils var mycket fattiga och värderingen slutade på 376 kronor, och då var boningshuset med sina 300 kronor inberäknat. Fattigvårdsstyrelsen i Hörby socken lade ut 200 kronor i förskott för hennes begravning.

Nils bodde kvar i stugan men även han var till åren kommen, och den 24 november 1947 var det hans tur att komma till fattigstugan i Hee. Här avled han den 15 april 1950, 85 år gammal. På kyrkogården, efter akten i kyrkan, lades bland andra en krans från grannarna i Slagtofta ned av Emil Åkesson.

Nils syster Anna, som gift sig med stationskarlen Per Jönsson, blev änka den 13 juli 1898. Hon gifte inte om sig men bodde kvar i Hörby fram till sin död den 8 maj 1950. Anna blev 89 år gammal.

Hon hade alltid blivit kallad Anna Per Jönsson, och så stod det också i begravningsannonsen i Mellersta Skåne.

Det var sannerligen inte lätt att hitta Karna eftersom jag bara hade förnamnet att söka på. Ett annat knepigt namn var Lilla Lågehus. Det finns en gård som heter Lågehus och det kunde

mycket väl vara ett torp tillhörande denna gård. Av min farbror Axel Mörck fick jag veta att Karna arbetat på Fulltofta gods.

Det var dock bara namnet Karna som var rätt. Lilla Lågehus fanns inte och Karna hade förmodligen aldrig arbetat på Fulltofta gods. Det fanns två Karna Jönsdotter på Slagtofta omkring 1900. En flyttade efter några år och en blev kvar. Så hittade jag i mina samlingar av urklipp en bild på Karna och läste att stugan låg vid ett grustag. Då drog jag mig till minnes att vid skjutbanan mellan Slagtofta och Hästäng fanns ett grustag. Jag var ofta där i min ungdom med min far, om söndagsförmiddagarna, då han sköt med mausergevär på 200 metersbanan. Här fanns också en bana på 50 meter som slutade i en grusbacke. Man kan säga att först låg här ett torp. Sedan byggdes vägen mellan Slagtofta och Hästäng och därifrån till Södra Rörum. Ett antal år senare byggde Hörby Skytteförening sina banor här. Idag är den epoken också slut och skogen har börjat växa och snart finns inget kvar.

Klubbstugan vid skjutbanan i Slagtofta.

Foto: Per-Gunnar Mörck, 1950-talet.

Källor:

Landsarkivet i Lund:

Kyrkoböcker från Hörby, Östra Sallerup, Östraby och Västerstads församlingar.

Frosta tingslags häradsrätt FII:26, 1941. Sidan 186.

Frosta och Eslövs domsagas häradsrätt FII:3, 1950. Sidan 216.

Tidningsarkivet i Lund: Mellersta Skåne, juli 1915. April och maj 1950.

Karta från 1915 och 1966.

Min kulörta bok av William Lengertz. Malmö, 1940.

Berättelse av Axel Mörck. (Se sidorna 61 – 63 i Hörby i äldre tider av Per-Gunnar Mörck, 1987.)